Chefsjustitieombudsmannen
Elisabet Fura

Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, häktet Norrköping, den 21 och 22 mars 2013

Närvarande från Riksdagens ombudsmän: Chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura (chefsJO), byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig) och Eva Fridén (protokollförare).

Den 21 mars 2013

Inledning

Inspektionen inleddes med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot på verksamhetsstället Stockholmsvägen av kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektörerna BB, CC och kriminalvårdarna DD, EE, FF (SEKO-representant) samt prästen GG (Nämnden för andlig vård, NAV).

AA redogjorde för organisationen och verksamheten i häktet och uppgav bl.a. följande. Verksamheten bedrivs på Stockholmsvägen och Dragsgatan. På Stockholmsvägen placeras företrädesvis häktade med restriktioner. Det finns där 50 platser och för närvarande är 27 personer inskrivna. På Dragsgatan finns ett gemensamhetshäkte med 74 platser och för närvarande är 58 personer inskrivna. Häktet Norrköping har omkring 90 anställda. Personalomsättningen har under flera år varit ca 6–7 procent. Inom tio år kommer flera medarbetare att gå i pension. Nyanställda har i regel en högskoleutbildning och några års arbetslivserfarenhet. Den 1 april 2013 kommer en ny organisation att driftsättas, med fokus bl.a. på insatser för att bryta häktade personers isolering.

ChefsJO redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet.

EE redogjorde för insatserna för att bryta häktade personers isolering på verksamhetsstället Stockholmsvägen och uppgav bl.a. följande. Häktet har en överenskommelse med åklagarkamrarna i Norrköping och Linköping gällande besökstillstånd för representanter från bl.a. Röda Korset, Bryggan och NAV. Åklagarna på dessa kamrar fattar i regel generella beslut som innebär att representanter från nyss nämnda organisationer får besöka den intagne. Motsvarande besök för intagna som hör till andra åklagarkamrar förutsätter individuella beslut. Frivården bedriver upp-

sökande verksamhet i förhållande till samtliga intagna. Om en intagen är i behov av samsittning kan häktet lämna in en förfrågan till åklagaren om en häktad ska tillåtas samsitta med en annan frihetsberövad, som också är ålagd restriktioner. När restriktionerna hävs för en intagen flyttas han normalt till verksamhetsstället på Dragsgatan. Det förekommer att intagna vill vara kvar på Stockholmsvägen även efter det att restriktionerna har hävts. Eftersom det finns goda möjligheter till inre differentiering, kan gemensamhetsavdelning vid behov organiseras på Stockholmsvägen.

EE redogjorde därefter för häktets insatser för unga häktade med restriktioner och uppgav bl.a. följande. Fyra personer har funktionsuppdraget att särskilt arbeta med att bryta unga häktades isolering. Uppsökande verksamhet bedrivs av frivården och i samarbete med socialförvaltningen. Tre uppsökare är godkända att besöka unga häktade 1–2 gånger i veckan.

EE redogjorde vidare för förhållandena för häktade kvinnor och uppgav bl.a. följande. Villkoren för dem är de samma som för häktade män. Om restriktionerna hävs för en häktad kvinna, finns det däremot ingen gemensamhetsavdelning motsvarande verksamhetsstället på Dragsgatan. Om flera kvinnor är häktade samtidigt finns det möjlighet att möblera om på ett våningsplan för att erbjuda gemensamhet. Det finns också möjlighet till förflyttning till ett häkte med gemensamhetsavdelning för kvinnor. Det är dock en svår avvägning mellan anknytningen till hemorten och gemenskapen med andra häktade kvinnor.

Det antecknas att inga personalföreträdare för de fackliga organisationerna hade anmält intresse av att tala med chefsJO.

Skriftlig information för anhållna och häktade överlämnades, se aktbilaga 3.

Rundvandring

Verksamhetsstället Stockholmsvägen

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i häktets lokaler av CC, BB, DD, EE och FF samt klientansvarige HH. Vid rundvandringen informerades bl.a. om följande.

Våning 2

Vid inskrivningen sker bl.a. visitation och suicidscreening av den intagne. Tolk anlitas vid behov. Kvinnliga intagna visiteras uteslutande av kvinnor och manliga intagna visiteras i möjligaste mån av män. Det finns särskilda kläder till kvinnor.

Det finns två observationsrum, varav ett rum är avsett för bältesläggning. Bältesläggning sker någon enstaka gång per år och då i väntan på tillkallad läkare. En tulltoalett finns i anslutning till observationsrummen.

Det finns en expedition och bostadsrum på två avdelningar. På dörrarna till bostadsrummen finns kort med bl.a. uppgifter om eventuell specialkost. Maten tillagas på Stockholmsvägen för båda verksamhetsställena och till polisens arrest.

Det finns flera samtalsrum samt ett kombinerat bibliotek och andaktsrum. Det finns bibliotek på båda verksamhetsställena. Samarbetet med stadsbiblioteket fungerar mycket bra. Det kommer en bibliotekarie till häktet en gång i veckan. En präst från Svenska kyrkan och en pastor från frikyrkan är verksamma i häktet. Därutöver tillkallas en katolsk präst vid behov.

Det finns tre träningslokaler att tillgå för häktade med restriktioner. Lokalerna är utrustade med konditionsträningsmaskiner, såsom löpband och crosstrainers. Träningstider fördelas efter de intagnas behov. Det finns också ett gemensamhetsgym i vilket upp till fyra intagna kan vistas samtidigt.

Vid besök på sjukvårdsmottagningen uppgavs bl.a. följande. När en intagen vill besöka sjukvården skriver han en hemställan, som läggs i sjukvårdsmottagningens postlåda. Det finns en postlåda på varje avdelning och lådorna töms varje dag. Sjuksköterskan går runt i lokalerna och försöker prata med de intagna och tar emot dem på mottagningen eller söker upp dem i bostadsrummen. Det finns en somatisk läkare på plats en halv dag i veckan och en psykiatriker var tredje vecka.

Våning 3

Det finns sju mindre promenadgårdar och en större promenadgård, där flera häktade kan vistas tillsammans. En motionscykel finns att tillgå vid utomhusvistelsen. I den större promenadgården finns möjlighet att spela tennis. I tvätteriet sköter intagna tvätten åt häktet och arresten. I verkstaden finns möjlighet till sysselsättning för åtta intagna. Där görs enklare legoarbeten, bl.a. borrkärnshylsor. Lokalen kan vid behov användas som gemensamhetsutrymme för intagna utan restriktioner. Det finns två rum som används för isoleringsbrytande verksamhet.

Kriminalvårdaren JJ, som har funktionsuppdraget att arbeta med unga, uppgav bl.a. följande. Syftet med arbetet är att bryta unga häktades isolering. De saknar ofta sociala kontakter. Tendensen är att allt fler unga under 18 år häktas. Det kan finnas upp till tio unga i häktet samtidigt, vilket gör det svårt att planera verksamheten. Aktiviteter som erbjuds är att lyssna på musik, att besöka biblioteket, att baka och att träna varje dag samt att teckna och att måla. Om det fanns obegränsade resurser, skulle hon vilja knyta fler externa kontakter till verksamheten för att bl.a. kunna erbjuda möjlighet till studier.

Samtal med intagna

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med tre intagna. Därvid framkom bl.a. följande.

En intagen hade sin offentliga försvarare i södra Sverige. Han förflyttades till häktet Norrköping p.g.a. platsbrist. Han hade svårigheter med att komma i kontakt med sin advokat och förbereda sig inför hovrättsförhandlingen bl.a. på grund av avståndet. Han trivdes bra på häktet. Nästan all personal var bra och ödmjuk. De såg honom som en människa.

En annan intagen, som hade lång erfarenhet av kriminalvård, konstaterade att häktet Norrköping var ett av de bästa häktena i landet. Däremot var han missnöjd med utformningen av häktesbidraget, som han ansåg motverkade arbete. Vidare var han missnöjd med kiosksortimentet.

En tredje intagen, som var häktad för första gången, upplevde att det var bättre i häktet än vad han hade trott. Om han var ”schysst” och visade personalen respekt, behandlade personalen honom på samma sätt. Det fanns utförlig information för häktade i bostadsrummet och korridorspersonalen hjälpte honom vid behov. Han ville gärna jobba, men inte i tvätteriet och inte heller med städning. På dagarna såg han på tv, promenerade och läste. Han hade sedan tidigare lärt sig att ”stänga av” och härda ut. Personalen hade inte så mycket tid att prata när de jobbade. En äldre dam samtalade med honom ibland och verkade intresserad. Det kändes bra.

Den 22 mars 2013

Inspektionen fortsatte med att chefsJO och hennes medarbetare togs emot på verksamhetsstället Dragsgatan av kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektörerna BB, KK och kriminalvårdarna LL (ST-representant), FF samt vikarierande verksjuristen MM, huvudkontoret.

AA redogjorde för organisationen och verksamheten på Dragsgatan och uppgav bl.a. följande. De äldsta delarna av byggnaden är från 1790-talet. Verksamhetsstället är ett gemensamhetshäkte, som har sex avdelningar med 5–18 intagna på varje avdelning. De flesta bostadsrummen är avsedda för dubbelbeläggning. Häktet tar emot häktade från hela landet, främst regionerna Stockholm och Syd. Det finns två avdelningar som tar emot intagna som misstänks för relationsrelaterat våld. En avdelning tar emot intagna som vill arbeta i verkstaden. I häktet bedriver bl.a. frivården och Bryggan uppsökande verksamhet. I samarbete med Bryggan anordnar häktet föräldragrupper. NAV erbjuder bl.a. gudstjänster två gånger i veckan i häktets kyrka.

LL redogjorde för sin verksamhet som barnombud i häktet och uppgav bl.a. följande. Han söker upp föräldrar bland intagna och informerar bl.a. om möjligheten att få ringa veckosamtal till sina barn. Han skriver yttranden i sådana ärenden, men fattar inte besluten. Han ansvarar för besöksrummet, som är särskilt anpassat till besökande barn. Det förekommer åtminstone ett besök med barn i veckan. Häktesbyggnaden har gåtts igenom med fokus på hur barn kan uppleva lokalerna. Förbättringar för barnen som kommer på besök pågår hela tiden. En aktuell fråga är hur ett besök kan avslutas på ett så bra sätt som möjligt för barnen. En åtgärd som vidtagits är att barnen på vägen ut får välja en sak ur en skattkista. Vid återbesök kommer barnen ofta ihåg händelsen på ett positivt sätt.

KK uppgav bl.a. följande. En intagen på Dragsgatan som t.ex. inte passar in i gruppen, flyttas i första hand till en annan avdelning i lokalerna på Dragsgatan för att hitta en annan form av gemensamhet. Att flytta en intagen utan restriktioner till Stockholmsvägen är en sista utväg. En sådan förflyttning kräver inget särskilt be-

slut, eftersom det är samma häkte. Det ses som ett rumsbyte. Om en intagen av säkerhetsskäl placeras i avskildhet, fattas emellertid ett formellt beslut. Om någon placeras i observationsrum p.g.a. utökat tillsynsbehov görs en daganteckning om händelsen. Observationsrummen på Dragsgatan används i princip aldrig. I stället används observationsrummen på Stockholmsvägen.

Moa Skerfving frågade om det var omständligare för advokater att få kontakt med sina klienter och få in sitt arbetsmaterial på Dragsgatan än på Stockholmsvägen. KK svarade bl.a. följande. När en advokat vill komma i kontakt med sin klient på Dragsgatan ringer denne till centralvakten, som i sin tur ringer till avdelningen. Ibland vill inte klienten ringa upp. Ibland är det svårt att motringa advokaten, eftersom denne inte alltid är tillgänglig. Personalen lämnar då ett meddelande till advokatbyrån. Advokater är externa besökare och det finns säkerhetsrutiner som ska följas. Det kan upplevas som att det tar lång tid för advokaterna att få in sitt arbetsmaterial, men det hela sköts enligt Kriminalvårdens riktlinjer.

AA upplyste att myndigheten har rättskedjemöten varje år med bl.a. chefsåklagaren, advokater och polismyndigheterna för att förbättra samarbetet.

KK uppgav att det förekommer att personer, som har fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd och som tagits i förvar enligt utlänningslagen (2005:716), placerats i häktet även om de inte har begått något brott. Utgångspunkten är dock att dessa personer inte ska placeras i häkte.

Rundvandring

Verksamhetsstället Dragsgatan

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i häktets lokaler av BB, KK, LL och FF samt MM. Vid rundvandringen informerades bl.a. om följande.

I verkstaden redogjorde en produktionsledare för verksamheten och uppgav bl.a. följande. Det finns plats för 16 intagna att arbeta i verkstaden. För närvarande är det åtta intagna som arbetar bl.a. med att packa rep, snören och bakformar samt att tillverka borrkärnshylsor. Det är ganska svårt att hitta lämpliga uppdrag.

På avdelning 9 placeras intagna som vill arbeta i verkstaden. På avdelningen finns bostadsrum avsedda för dubbelbeläggning. I rummen finns bl.a. våningssängar och två tv-apparater. Fönstren är försedda med rullgardiner. Avdelning 8 består också av rum avsedda för dubbelbeläggning. Avdelning 7 och 3 tar emot intagna som är misstänkta för relationsrelaterade brott. Avdelning 4 har bostadsrum som är avsedda för en person.

Promenadgården är utrustad med bl.a. basketbollkorgar och fotbollsmål. Jackor, som hänger vid utgången, delas mellan de intagna. Däremot har varje intagen tilldelats egna vantar och mössa. Intagna får röka under hela promenadtiden under förutsättning att de röker en cigarett åt gången.

Det finns rum för bordtennis och badminton samt flera rum för annan fysisk träning, bl.a. konditionsträning och gym.

I källaren finns ett rum som är avsett för bältesläggning och två rum avsedda för ”hårdisolering”. De används i praktiken mycket sällan, eftersom det är problematiskt med övervakningen av intagna i rummen.

Besöksavdelningen består av fyra rum, varav ett rum är anpassat för besök med barn.

På sjukvårdsmottagningen uppgav en sjuksköterska bl.a. följande. Intagna tas emot på mottagningen efter tidsbokning eller efter telefonsamtal från personalen. En läkare finns på plats var fjortonde dag och en psykiatriker var tredje vecka.

Samtal med intagna

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med intagna. Därvid framkom i huvudsak följande.

De flesta intagna som talade med JO hade positiva omdömen om personalens bemötande. De hade också synpunkter på maten och uppgav i huvudsak följande. Matsedeln stämde inte överens med vad som serverades och samma mat serverades flera gånger i veckan. Maten serverades kall. Det förekom för ofta och för mycket potatis och det serverades för lite grönsaker och frukt. Mängden mat, med undantag av potatis, var otillräcklig. Det förekom svårigheter med fördelningen av maten mellan intagna. Önskemål om att få påverka vilken mat som serveras framfördes. En intagen som hade specialkosten ”ej fläskkött”, ansåg att den delen fungerade bra. En annan intagen ansåg att det borde finnas specialkost för diabetiker.

Flera intagna var missnöjda med att de hade placerats i rum avsedda för dubbelbeläggning. Detta på grund av språksvårigheter och påfrestningar med att ständigt vara i gemenskap med någon annan.

Flera intagna ansåg att det är för få duschar på avdelningarna samt att de är slitna och smutsiga. En timme är för kort tid för att alla på avdelningen ska hinna med att äta och att duscha före inlåsningen. Tiden som intagna är inlåsta i bostadsrummen är alldeles för lång i jämförelse med anstalt.

En intagen som hade problem med magen ansåg att det tog för lång tid, ca 20 minuter, efter det att han hade påkallat personalens uppmärksamhet, för att få gå på toaletten.

En intagen upplevde att det var för kallt och att han frös. En annan intagen var missnöjd med att han placerats i ett häkte långt hemifrån. En tredje intagen ansåg att det var svårt att hålla kontakten med sin familj. Samtalen bröts ofta p.g.a. bakgrundsljud. Detta medförde att han fick ringa upp flera gånger, vilket fördyrade samtalen.

Genomgång av gjorda iakttagelser vid inspektionen

Byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Moa Skerfving och Eva Fridén sammanträffade med regionchefen NN, regionjuristen OO, kriminalvårdschefen AA, kriminalvårdsinspektörerna BB, KK, CC samt kriminalvårdarna LL och FF.

Jörgen Buhre förklarade att chefsJO uppgett sig ha fått ett mycket bra intryck av häktet i sin helhet. Lokalerna på Stockholmsvägen gav ett ljust och fräscht intryck och promenadgårdarna var luftiga. I de bostadsrum som besöktes saknades dock anordningar som de intagna kan använda för att själva reglera inflödet av dagsljus.

Jörgen Buhre förklarade vidare att chefsJO uppgett att hon funnit rundvandringen i lokalerna på Dragsgatan intressant samt att hon noterat att besöksrummen var ljusa och luftiga. ChefsJO samtalade med flera intagna under rundvandringen. Hon mottog samstämmiga åsikter om personalens goda bemötande av de intagna samt negativa synpunkter på maten, dubbelbeläggningen och duschrummen. Några samtal handlade bl.a. om telefonsamtal som ständigt bryts, för kort tid att äta och duscha innan inlåsning samt att det var kallt i anstalten.

NN medgav att dubbelbeläggning inte är det bästa alternativet. En fördel är dock att den är suicidpreventiv. Inför dubbelbeläggning beaktas bl.a. språk och nationalitet. Eftersom den intagne är placerad i ett gemensamhetshäkte, har det redan vid den initiala säkerhetsbedömningen bedömts möjligt för denne att vistas tillsammans med andra intagna. Det har inte skett någon incident med anledning av dubbelbeläggning. Däremot är avvägningen mellan gemenskap och isolering inte helt enkel. Det finns bostadsrum som inte är avsedda för dubbelbeläggning på Dragsgatan. Vissa intagna klarar av att vistas i gemensamhetshäkte, men inte i rum avsedda för dubbelbeläggning. Sådana intagna placeras i egna bostadsrum. En intagen som önskar ett eget bostadsrum kan sätta upp sig på en väntelista, och kan på så sätt så småningom erhålla ett eget bostadsrum. Om en intagen vägrar dela rum och gör hotfulla uttalanden, placeras denne först i lokalerna på Stockholmsvägen och därefter, om detta bedöms nödvändigt, transporteras han till ett annat häkte.

BB uppgav bl.a. följande. Missnöjet med maten är välkänt och det pågår förbättringsarbeten. När det gäller mattemperaturen kontrolleras maten numera både vid början av transporten och vid ankomsten till lokalerna på Dragsgatan. Det pågår ett arbete inom Kriminalvården för att förbättra de tekniska förhållandena vid telefonsamtal. Det är en avvägningsfråga vilka aktiviteter de intagna ska ha möjlighet att hinna med under tiden i gemensamhet. Om en intagen meddelar personalen att han fryser åtgärdas detta.

Inspektionen avslutades.

Med anledning av att de rum som besöktes på Stockholmsvägen saknade anordningar för att de intagna själva ska kunna reglera inflödet av dagsljus lät chefsJO till protokollet anteckna en erinran om att sådan anordning normalt ska finnas.

I den skriftliga information för anhållna och häktade som överlämnades vid inspektionen återfinns formuleringar som gör att det felaktigt framstår som om en intagen som ålagts någon form av restriktioner av åklagare inte kan beviljas besök eller samsittning. Med anledning härav lät chefsJO till protokollet anteckna en erinran om att den information som förmedlas till intagna måste vara korrekt och nyanserad, inte minst med tanke på att den intagnes möjligheter att skaffa kompletterande information är begränsad.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justerat den 20/5 2013

Elisabet Fura